

મને ન પોષાય

--ચન્દ્રકાન્ત ટોપીવાળા

કોઈ મને પુછે કે મહાભારતના પાંચ પાંડવોમાંથી તમને કોણ વધુ ગમે છે, તો મારો જવાબ આ છે : યુધીષ્ઠીર સત્યવાદી છે; પરંતુ સત્ય હમેશાં શંકાના ઘેરામાં હોય છે. ભીમ બળવાન છે; પણ એનું બળ અમાનુષ અને ક્યારેક બીભત્સ રહ્યું છે. અર્જુન બાણાવળી છે; પરંતુ 'કાબે અર્જુન લુંટીયો' એટલે કે કૃષ્ણ વીના અર્જુનની કોઈ વીસાત નથી ! સહદેવ અતીજ્ઞાની છે; પરંતુ કોઈને કશું કહેતો નથી અને કોઈ એને પુછતું નથી. હા, વરણાગીયો નકુળ મને ગમે છે. પ્રેમાનંદે 'નળાખ્યાન'માં યુધીષ્ઠીરને મુખે એનું ચીત્ર દાર્યું છે : 'પ્રાતઃ સામગ્ની નકુળ પાસે કદાચ જોઉં માંગી,

એક પ્રહરની વાર લગાડે, એટલી કરે વરણાગ્ની !'

-બસ, નકુળની જેમ જ મને પણ ટાપટીપ કરવાનું, તૈયાર થવાનું ગમે. જેવો હું સ્વાદીયો છું, તેવો હું વરણાગ્નીયો પણ છું. I enjoy wearing clothes, as I enjoy eating foods.

વીજ્ઞાનના વીષયમાં સારા ગુણ હોવા છતાં; મેં તબીબ થવાનું ન સ્વીકાર્યું, અર્થશાસ્ત્રમાં લીલયા ગતી હતી; તો પણ અર્થશાસ્ત્રી થવાનું ન સ્વીકાર્યું, હું પ્રોફેસર થયો. હું પ્રોફેસર થયો ત્યારે આજના જેવું નહોતું. ત્યારે પ્રોફેસર હોવાનો એક મોત્તો હતો. મુંબઈની સેન્ટ ઝેવીયર્સમાં અભ્યાસ કરતાં કરતાં અંગ્રેજીના પ્રોફેસર્સ કોલાસો અને મેન્ડોઝા, તર્કશાસ્ત્રના પ્રો. આગીયાર, ગુજરાતીના પ્રોફેસર મનસુખલાલ ઝવેરી અને સંસ્કૃતના પ્રો. ઝાલા સુધ્યાં સુટબુટ અને ટાઈમાં સજજ નજર સામે રહેતા. એ જ કારણે પોરબંદરમાં સુટબુટ અને ટાઈ સાથે કારકીર્દીની શરુઆત કરેલી, તે ત્યાં સુધી કે વીદ્યાર્થીઓ ફીશપોન્ડમાં મારી ટાઈને ક્યારેક ને ક્યારેક હડફેટે લેતા. એ જુદી વાત છે કે કેટલાક પોતે પ્રસ્તુતીયોગ્ય (Presentable)બની પોતાના વક્તવ્યને પ્રસ્તુતીયોગ્ય ન બનાવતા હોય.

હમણાં એક પરીસંવાદમાં મારી સાથેના યુવાવક્તા અધ્યાપકે મને પુછી લીધું, 'તમે ટાઈ કેમ પહેરો છો?' મેં કહ્યું, 'મને પોતાને વીશ્વાસનો અનુભવ થતો રહે એ માટે.' આ સાચી વાત છે. કહેવાય છે ને: 'હજાર નુર કપડાં.' હું જ્યારે લેંઘો-ઝભ્મો પહેરું છું ત્યારે જાણે પાણીથી પાતળો હોઉં એવું કોણ જાણે કેમ લાગ્યા કરે છે. લાગે કે હું ઝીરોનો બલ્બ છું અને સુટબુટમાં હોઉં ત્યારે બરાબર ચારે બાજુથી બંધાયેલો, સચવાયેલો, વીશ્વાસથી તગતગતો હું મને લાગું છું. લાગે કે હું હજારનો બલ્બ છું ! વસ્ત્રો એ મારે માટે વસ્ત્રો નથી; પણ મારી બીજી ત્વચા (Second Skin)છે. મારી ચેતના અને વસ્ત્રોની ચેતના, કહોને કે એકાકાર હોય છે.

પાબ્લો નેરુદાએ એની કવીતા 'વસ્ત્રો અંગેનું ગાન'(Ode to the clothes)માં આ જ કારણે વસ્ત્રોને સંબોધીને કહ્યું છે કે, 'તમારી ચેતના મારી ચેતનાની છબીને વીસ્તારે છે. તમે મોજાંની જેમ ઉપસો છો, પવનમાં ફરફરો છો, જાણે કે તમે મારી ચેતના હો ! અને મારી કપરી ક્ષણોમાં તમે મને હાડોહાડ ચીપકીને રહો છો.'

અલબત્ત, આમ છતાં; સુટબુટ અને ટાઈ પહેરવાની પણ ઋતુ હોય છે. હું જાત પર જુલમ નથી કરતો અને સામે વસ્ત્રો પર પણ જુલમ નથી કરતો. ટાઈ શીયાળે જ ભલી. બીજી ઋતુઓમાં હું પેન્ટ-શર્ટથી રોળવી લઉં છું. એમ તો મારા કપડાંના કબાટમાં ત્રણ ઋતુની ત્રણ જુદી જુદી થપ્પીઓ છે. શીયાળામાં પહેરવાનાં લાંબી બાંયનાં શર્ટ. ઉનાળામાં પણ ટુંકી બાંયનાં શર્ટ (અમદાવાદમાં ૧૦૦ માણસે ૮૦ માણસો ઉનાળામાં પણ લાંબી બાંયનાં શર્ટ જ પહેરે છે, આશ્ચર્ય !) અને ચોમાસામાં પછીનાં વર્ષોમાં કાઠી નાખવામાં આવનાર ઘસાયેલાં પેન્ટ-શર્ટ.

જર્મન કવી રીલ્કેની માતાએ પુત્રીની ઝંખનામાં રીલ્કેને ફોક પહેરાવેલાં, એવું જ્યારે વાંચેલું ત્યારે મારી વસ્ત્ર અંગેની પહેલી સ્મૃતી પણ એવી જ કોઈ વીગત આગળ જઈને અટકેલી. ત્રણ-સાડા

ત્રણ વર્ષનો હોઈશ, માથે બાબરી ઉતરાવ્યા વીનાના લાંબા વાળની બે બાજુ ગુંથેલી બે સેર, પગમાં ઝાંઝરી અને સફેદ ફોકની બુટાદાર કીનારી-બધું આછું આછું મનમાં હજી પણ ઉપસી આવે છે. એ જ હશે કદાચ મારા વસ્ત્રપ્રેમનો સ્રોત, મૃત્યુ વળી મને શું નવાં વસ્ત્રો પહેરાવતું-તું- હું સદા પ્રેમથી નવાં ને નવાં વસ્ત્રો ધારણ કરતો રહ્યો છું.

મારી વાત જવા દો. હું સારાં કપડાં પહેરું એ તો મને ગમે જ. પણ સામેનું પણ કોક સરસ કપડાં પહેરીને સુઘડ બની મારી સામે આવે, ત્યારે પણ મને રાજીપો થાય છે. કોઈએ જુદા પ્રકારનું પહેરેલું પેન્ટ, કોઈએ જુદી ભાતનું પહેરેલું શર્ટ, કોઈએ આકર્ષક રીતે બાંધેલી ટાઈ, તરત મારી આંખે ઉડીને વળગે છે. હું એની પ્રશંસા કર્યા વીના રહી શકતો નથી. અન્નની જેમ જ વસ્ત્ર પણ કોઈની અંદર પ્રવેશ મેળવવાનું ઉત્તમ સાધન છે.

વીચારો, સાહીત્યક્ષેત્રે નાટ્યપ્રકારમાં કે કથાપ્રકારમાં પાત્રોને રમતાં મુકતી વેળાએ સાહીત્યકાર એમનાં વસ્ત્રોથી પાત્રોને પ્રવેશ કરાવે છે; એટલું જ નહીં એમનાં વસ્ત્રોથી પાત્રોમાં પ્રવેશ કરાવે છે. ગોવર્ધનરામ ત્રીપાઠીએ ‘સરસ્વતીચન્દ્ર’ના પહેલા પ્રકરણ ‘સુવર્ણપુરનો અતીથી’માં સરસ્વતીચન્દ્રને વહાણમાંથી ઉતરતો બતાવ્યો છે. એનાં વસ્ત્રનું વર્ણન સરસ્વતીચન્દ્રને નવલકથાપ્રવેશ તો કરાવે જ છે; સરસ્વતીચન્દ્રના મનમાં પણ પ્રવેશ કરાવે છે. ગોવર્ધનરામ વસ્ત્ર અંગે એક જ વાક્ય લખે છે : ‘તેનાં વસ્ત્ર પર ઉજાસ નહોતો.’ સરસ્વતીચન્દ્ર પ્રવાસમાં હોવાથી વસ્ત્ર મેલાં હશે એટલે ઉજાસ નહોતો એવું કહેવું બરાબર છે; પણ આ ‘ઉજાસ નહોતો’ જેવો વાક્યખંડ વ્યંગ્યને રસ્તે છેક સરસ્વતીચન્દ્રના ઝાંખા અંદરના ઉદાસ મન સુધી આપણને પહોંચાડે છે. કથાસાહીત્યમાં અન્ન કે વાનગીઓ પાત્રોને વીવીધ રીતે સાંકળે છે. તેમ વસ્ત્રો પણ પાત્રોને વીવીધ રીતે અભીવ્યક્તી આપીને સાંકળે છે. નવલકથાનું કોઈ વર્ણન, નાટકનું કોઈ દ્રશ્ય કે ચલચીત્રની કોઈ ઝલક એક જ ક્ષણમાં વસ્ત્રોને કારણે પુરાકાલીક, ઐતીહાસીક, પુર્વકાલીક, સમકાલીક કે અનુકાલીક કાળ સાથે તમને ત્યાં ત્યાં સાંકળી દે છે. અરે ! વસ્ત્ર સાથે તો નરદમ કાળ ચોંટેલો હોય છે !

--ચન્દ્રકાન્ત ટોપીવાળા

સંપર્ક : ડી-6, પુર્ણેશ્વર ફ્લેટ્સ, ગુલબાઈ ટેકરા, અમદાવાદ-380 015

ફોન : (079) 2630 1721

નવેમ્બર ૨૦૦૬ના ‘શબ્દસૃષ્ટી’ના અંકમાંથી સાભાર..

લેખક પરીચય

જન્મ ૧૯૩૬માં વડોદરામાં પણ અભ્યાસ કર્યો મુંબઈમાં. અભ્યાસમાં તેજસ્વી; પણ વરણી કરી ભાષાના-સાહીત્યના અધ્યાપક થવાની. ૧૯૮૨માં પીએચ.ડી. થયા-વીષય પણ કેવો! ‘સર્જનાત્મક કાવ્ય-વીજ્ઞાન.’ સર્જક તરીકે તેમનો શ્વાસ અને પ્રાણ કવીતા; પરતુ સાહીત્યના અન્ય પ્રકાર-વીવેચન, સંશોધન, સંપાદન, અનુવાદનાં ક્ષેત્રો પણ એટલા જ લગાવથી ખેડે અને તેમાંય તેમની કાવ્યપ્રતીભાનો સંસ્પર્શ પમાય.

સર્જનનો પ્રારંભ કર્યો ૧૯૬૩માં પારંપરીક કાવ્યસંગ્રહ ‘મહેરામણ’થી. વીવેચક તરીકે તેઓ સંવેદનીલ છતાં સ્વસ્થ. જેવા સત્ત્વશીલ સર્જક તેવા જ સત્ત્વશીલ વીવેચક; ઉણું, અધુરું, ઓછું કે વીતત્ત્વ કદી ન ખપે. તેવું જ અનુવાદો અને સંપાદનોનું.

ગુજરાતી સાહિત્યના શીરમોર રણજીતરામ સુવર્ણચંદ્રક સહીત ઘણાં જ પારીતોષીકો એમના યશસ્વી પ્રદાનને પોખતાં રહ્યાં છે.

ટોળાથી દુર રહેનારા, એકાંતનો આનંદ માણનારા, આત્મસ્થ; પણ અતડા નહીં એવા ચન્દ્રકાંતભાઈ આપણા જુદેરી ભાતના વીશીષ્ટ સાહિત્યસર્જક છે.

--બળવંત પટેલ (ગાંધીનગર) અને ઉત્તમગજજર (સુરત)

'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' -- વર્ષ: બે -- અંક: 92 -- માર્ચ 11, 2007

દર રવીવારે 'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' મેળવવા લખો: uttamgajjar@hotmail.com

માત્ર બાર માસના ગાળામાં 2,30,000 જેટલા ભાષાપ્રેમીઓએ અત્યાર સુધીમાં

<http://www.gujaratilexicon.com> લેક્સીકોનની મુલાકાત લીધી. આપને પણ લેક્સીકોનની આ નવી

interfaceની મુલાકાત લેવાનું નીમંત્રણ છે.

આપ સૌના સહયોગ થકી સન્ડે ઈ-મહેફીલના ચાર હજાર જેટલા વાચકો થયા અને રોજરોજ નવાં નામો ઉમેરાતાં જાય છે એ પુરવાર કરે છે કે, દેશવીદેશમાં ગુજરાતી વાચનના રસીયા બહુ મોટી સંખ્યામાં છે જ...

સૌનો આભાર..સન્ડે ઈ-મહેફીલની અત્યાર સુધીની જુની સઘળી પીડીએફ ફાઇલો અમારી

<http://sundaymahefil.googlepages.com/> વેબસાઈટ પરથી તથા

<http://gujaratilexicon.com/index.php?action=downloadSeM> પરથી પણ સરળતાથી ડાઉનલોડ થઈ શકશે. આ જ વેબ

સાઈટ પરથી લેક્સીકોન અને ઓપીનીયનની મુલાકાતે પણ જઈ શકાશે..

શ્રી. પ્રવીણ વાઘાણી (મેલ્બોર્ન-ઓસ્ટ્રેલિયા) તરફથી પ્રકાશીત થતું 'માતૃભાષા' માસિક પણ હવે ત્યાં મુકાશે.

Kindly send your suggestions to
Ratilal Chandaria, e-mail: rpchandaria@comcraft.com

◆◆◆ મધુરેણ સમાપયેત્ ◆◆◆

Let's pack up honey! Here's another good reason to move back...
they released restrictions on alcohol consumption for foreign
investors!

મહેન્દ્રભાઈનો ઈ-મેઈલ સંપર્ક : mahendraaruna@msn.com

web site : www.ameamericanamdavadi.com